

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α

- Αγροτική Μεταρρύθμιση
Μετά τη βιομηχανική επανάσταση, κατά το 19^ο αιώνα, καθώς η κατοχή γης έπαυε προοδευτικά να είναι πηγή εξουσίας και κοινωνικού – ταξικού – κύρους, άνοιξαν οι δρόμοι για την αγροτική μεταρρύθμιση. Την κατάργηση δηλαδή των μεγάλων ιδιοκτησιών και την κατάτμηση των αξιοποιήσιμων εδαφών σε μικρές παραγωγικές μονάδες, οικογενειακού χαρακτήρα, που ανταποκρίνονταν καλύτερα στις νέες παραγωγικές και κοινωνικές συνθήκες. (σελίδα 42 σχολικού βιβλίου)
- Συνθήκη Σεβρών (18 Ιουλίου | 10 Αυγούστου 1920)
Τον Ιούλιο του 1920 υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών, που μεταξύ άλλων όριζε ότι η περιοχή της Σμύρνης θα βρισκόταν υπό ελληνική διοίκηση και κατοχή για πέντε χρόνια. Ύστερα από την περίοδο αυτή θα μπορούσαν οι κάτοικοι με δημοψήφισμα να αποφασίσουν την προσάρτηση της περιοχής στην Ελλάδα.
Η Συνθήκη των Σεβρών (10 Αυγούστου 1920) αποτέλεσε τη μεγαλύτερη διπλωματική επιτυχία της Ελλάδας και δικαίωσε την τολμηρή πολιτική του Βενιζέλου. Η μικρή Ελλάδα των παραμονών των Βαλκανικών πολέμων γίνεται με την υπογραφή της Συνθήκης «η Ελλάδα των δύο Ηπείρων και των πέντε Θαλασσών». Το όραμα της Μεγάλης Ιδέας φαίνεται να γίνεται απτή πραγματικότητα. (σελίδες 144 και 96 σχολικού βιβλίου)
- Κίνημα στο Γουδί
Το 1909 συντελείται μια τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας γενικότερα, και των πολιτικών κομμάτων ειδικότερα. Στις 15 Αυγούστου 1909 εκδηλώθηκε κίνημα στο Γουδί, το οποίο έγινε από το *Στρατιωτικό Σύνδεσμο*, μια μυστική ένωση στρατιωτικών, με αιτήματα που αφορούσαν μεταρρυθμίσεις στο στρατό, τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση και τη δημοσιονομική πολιτική. Ο *Στρατιωτικός Σύνδεσμος* δεν εγκαθίδρυσε δικτατορία, αλλά προώθησε τα αιτήματά του μέσω της Βουλής.

Υπό την πίεση του Συνδέσμου η Βουλή ψήφισε, χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία και συζήτηση, μεγάλο αριθμό νόμων, που επέφεραν ριζικές αλλαγές. Το Φεβρουάριο του 1910 η Βουλή αποφάσισε την αναθεώρηση ορισμένων άρθρων του συντάγματος. Έτσι προκηρύχθηκαν εκλογές, από τις οποίες προήλθε αναθεωρητική βουλή. Στις 15 Μαρτίου 1910 ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος διαλύθηκε έχοντας επιτύχει τις επιδιώξεις του. (σελίδα 87 σχολικού βιβλίου)

A2. Λ | Σ | Σ | Σ | Λ

ΘΕΜΑ Β

B1.

α) Η οργάνωση των κομμάτων ήταν εμφανής μόνο στο επίπεδο της ηγεσίας. Τη σημαντικότερη θέση μετά τον αρχηγό την είχε η κοινοβουλευτική ομάδα. Οι βουλευτές είχαν σημαντική θέση, διότι λόγω της μεγάλης πλειοψηφίας που χρειαζόταν η Βουλή για να έχει απαρτία και να παίρνει αποφάσεις, οι βουλευτές και μόνο με την απουσία τους (ή την απειλή της) μπορούσαν να ασκήσουν μεγάλη πίεση στην κοιμματική ηγεσία. Έτσι, η κεντρική οργάνωση του κόμματος δεν είχε τη δυνατότητα να αρνηθεί στους βουλευτές την εκπλήρωση επιθυμιών, π.χ. διορισμών ή ευνοϊκών ρυθμίσεων υπέρ της εκλογικής τους περιφέρειας. (σελίδα 84 σχολικού βιβλίου)

β) Αντίθετα με άλλες χώρες της Ευρώπης, στο τελευταίο τέταρτο του αιώνα δεν προέκυψαν ταξικά κόμματα. Στην Ελλάδα πολλές κοινωνικοοικονομικές αντιθέσεις αμβλύνονταν μέσω των πελατειακών σχέσεων και με τη μεγάλη, συγκριτικά με άλλες χώρες, κοινωνική κινητικότητα. Τα δύο μεγάλα κόμματα δεν προσπάθησαν να δώσουν ένα τοπικό ή κοινωνικό – ταξικό στίγμα. Παρατηρείται επίσης σχετική αυτονομία της πολιτικής ελίτ από την κοινωνία. Όμως, όλα τα κόμματα απευθύνονταν ιδιαίτερα στους αγρότες, που αποτελούσαν το μεγαλύτερο μέρος του ενεργού πληθυσμού. (σελίδα 84 σχολικού βιβλίου)

B2.

α) Τον πρωθυπουργό Ελ. Βενιζέλο επισκέφθηκε τον Απρίλιο του 1919 στο Παρίσι ο μητροπολίτης Χρύσανθος. Μετά τη διεξοδική ενημέρωση που έλαβε ο Έλληνας πρωθυπουργός από το Χρύσανθο, για το Ποντιακό Ζήτημα, αποφάσισε να ενισχύσει τις προσπάθειες των Ποντίων και έδωσε την έγκρισή του στο μητροπολίτη να συνεχίσει την προσπάθεια ενημέρωσης όλων των πολιτικών που έλαβαν μέρος στη Συνδιάσκεψη. Οι περισσότεροι από αυτούς, με εξαίρεση τους Άγγλους αντιπροσώπους, είδαν με πολλή κατανόηση τα αιτήματα των Ελληνοποντίων. Συγκεκριμένα, στην πρόταση του μητροπολίτη να γίνει ο Πόντος ανεξάρτητο κράτος υπό ελληνική εντολή, ο πρόεδρος των Η.Π.Α. Ουίλσον απάντησε : *«Είναι θαυμάσια όσα μου λέτε. Ο Πόντος πρέπει να γίνει ανεξάρτητος. Μίαν ψήφον έχω εις την Συνδιάσκεψιν, αλλά θα την διαθέσω υπέρ του λαού σας»*. (σελίδα 251 σχολικού βιβλίου)

β) Παρά το αρνητικό κλίμα που δημιουργήθηκε, ο ποντιακός ελληνισμός δεν πτοήθηκε. Στις 10 Μαρτίου 1921 ο μητροπολίτης Αμάσειας Γερμανός πρότεινε στον υπουργό εξωτερικών Μπαλτατζή συνεργασία με τους Κούρδους και τους Αρμένιους εναντίον του κινήματος του Κεμάλ. Η κυβέρνηση του Γούναρη, απομονωμένη από τους συμμάχους, δεν πήρε καμία πρωτοβουλία, ενώ οι Πόντιοι απογοητευμένοι με πρωτοβουλία του Γερμανού Καραβαγγέλη, διοργάνωσαν δύο Συνέδρια, στην Κωνσταντινούπολη στις 17 Αυγούστου 1921 και στην Αθήνα στις 4 Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους. (σελίδες 252 – 253 σχολικού βιβλίου)

ΘΕΜΑ Γ

Γ1.

α) Στις εκλογές της 8^{ης} Αυγούστου 1910 ο Ελ. Βενιζέλος εξελέγη χωρίς να συμμετέχει στην προεκλογική αναμέτρηση.

Ο Βενιζέλος πήρε εντολή σχηματισμού κυβέρνησης μετά την παραίτηση της Κυβέρνησης Δραγούμη (6 Οκτωβρίου 1910).

Το παράθεμα επιβεβαιώνει και συμπληρώνει την ιστορική αφήγηση. Στις 6 Οκτωβρίου 1910 ορκίστηκε κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Ελ. Βενιζέλο που παράλληλα ηγήθηκε και των υπουργείων των Στρατιωτικών και των Ναυτικών. «Στις 6 Οκτωβρίου . . . Ναυτικών». Όπως φαίνεται από την πηγή αρχίζουν πολιτικές ζυμώσεις και στις 8 Οκτωβρίου ο Βενιζέλος παρουσιάζει στη Βουλή το κυβερνητικό πρόγραμμα προκειμένου να ζητήσει την επομένη, 9 Οκτωβρίου την ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής. «Στις 8 Οκτωβρίου . . . εμπιστοσύνης».

Επειδή, όμως, αντιμετώπιζε προβλήματα με την εξασφάλιση ψήφου εμπιστοσύνης, σε συνεννόηση με το βασιλιά Γεώργιο Α΄ προχώρησε σε διάλυση της Βουλής και προκήρυξη νέων εκλογών.

Οι πληροφορίες αυτές της ιστορικής αφήγησης επιβεβαιώνονται πλήρως, καθώς η έλλειψη απαρτίας ανάγκασε το Βενιζέλο να υποβάλει την παραίτησή του στο βασιλιά Γεώργιο Α΄ και να εισηγηθεί τη διάλυση της Βουλής και τη διενέργεια νέων εκλογών που κοινοποιήθηκε στις 12 Οκτωβρίου. «Όταν διαπιστώθηκε . . . νέων εκλογών».

Αυτό το διάβημα αναστάτωσε τα παλαιά κόμματα τα οποία, θεωρώντας αντισυνταγματική την κίνηση του βασιλιά, αποφάσισαν να μη συμμετάσχουν στις εκλογές του Νοεμβρίου του 1910.

Την αντίδραση των παλαιών κομμάτων πιστοποιεί και η ιστορική πηγή. Ο Θεοτόκης, ο Ράλλης και ο Μαυρομιχάλης αποφάσισαν ν' απέχουν από τις εκλογές Νοεμβρίου 1910, καταγγέλλοντας παράλληλα τη βίαιη διάλυση της Βουλής.

Παράλληλα, το ιστορικό παράθεμα ερμηνεύει τη στάση των τριών ηγετών αποδίδοντάς την στη συνειδητοποίηση του πολιτικού αδιεξόδου στο οποίο είχαν περιέλθει.

Είχαν, δηλαδή, κατανοήσει ότι δεν αποτελούσαν ρυθμιστικό παράγοντα της πολιτικής ζωής στην παρούσα περίπτωση και επέλεξαν την αποχή

ελπίζοντας σε πιο πρόσφορες πολιτικές συνθήκες στο μέλλον και προσδοκώντας ν' αποκομίσουν οφέλη από την ενδεχόμενη φθορά της νέας κυβέρνησης. «Η πρωτοβουλία . . . νέας κυβερνήσεως».

Σ' αυτές οι Φιλελεύθεροι κέρδισαν τη συντριπτική πλειονότητα των εδρών : 307, σε σύνολο 362. Ο Βενιζέλος ήταν πλέον ελεύθερος να προχωρήσει στο μεταρρυθμιστικό του έργο.

Έχοντας εξασφαλίσει ευρεία κοινοβουλευτική πλειοψηφία ο Βενιζέλος προχώρησε στην ψήφιση νέου Συντάγματος από τη Β' Αναθεωρητική Βουλή.

Το ρεύμα που είχε το κόμμα του Βενιζέλου φάνηκε και στις επόμενες εκλογές του Μαρτίου του 1912, στις οποίες πήραν μέρος όλες οι πολιτικές δυνάμεις. Ανέδειξε 146 βουλευτές, ενώ τα άλλα κόμματα μόνο 36.

Το εκλογικό αποτέλεσμα το Μάρτιο του 1921 πιστοποιεί το θρίαμβο του Βενιζέλου. Με βάση την ιστορική πηγή που συμπληρώνει την ιστορική αφήγηση, ακόμα και ηγετικές προσωπικότητες των παλαιών κομμάτων κατάφεραν με δυσκολία να εκλεγούν και κάποιοι απ' αυτούς, όπως ο Ράλλης και ο Ζαΐμης, κατάφεραν να εκλεγούν μόνο σε αναπληρωματικές εκλογές. Πέρα από τους παραδοσιακούς ηγέτες των «παλαιών» κομμάτων (Θεοτόκης, Ράλλης, Μαυρομιχάλης) στον αντιβενιζελικό χώρο αναδείχθηκαν και νέες πολιτικές προσωπικότητες : ο Δ. Γούναρης, ο Π. Τσαλδάρης και ο Γ. Δημητρακόπουλος. «Ο Βενιζέλος . . . Δημητρακόπουλος».

Σ' αυτές τις εκλογές φάνηκε ότι η πλειοψηφία των ψηφοφόρων τάχθηκε υπέρ του κόμματος των Φιλελευθέρων, επειδή οι καινοτομίες που είχαν εισηγηθεί, γέννησαν την ελπίδα για την επίλυση σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων. (σελίδες 90 και 91 σχολικού βιβλίου)

β) Η Βουλή που προέκυψε από τις εκλογές Μαρτίου 1912 ήταν αυτή που υποδέχτηκε και ενέταξε στους κόλπους της τους Κρήτες Βουλευτές, αμέσως μετά την έναρξη των Βαλκανικών πολέμων (Οκτώβριος 1912).

Σύμφωνα με την ιστορική αφήγηση, ο Βενιζέλος ως πρωθυπουργός της Ελλάδας, με το οξύτατο πολιτικό του αισθητήριο γνώριζε ότι δεν είχε φτάσει ακόμη το πλήρωμα του χρόνου. Στις επίμονες παρακλήσεις των συμπατριωτών του Κρητών απαντούσε αρνητικά και φαινόταν δυσάρεστος.

Και η πηγή παρουσιάζει την κατηγορηματική άρνηση του Βενιζέλου στους Κρήτες Βουλευτές το 1911, προκειμένου να εισέλθουν στο Κρητικό κοινοβούλιο, επειδή θεωρούσε επίφοβη μια πολεμική σύγκρουση με την Τουρκία. «Η Τουρκία . . . ελληνική Βουλή».

Για τον Κρητικό Βενιζέλο η άρνηση αυτή ήταν ιδιαίτερα επώδυνη, όπως πιστοποιείται και στην πηγή. «Η άρνηση αυτή . . . διέμενε».

Η σταθερή άρνησή του να επιτρέψει την είσοδο Κρητών βουλευτών στο ελληνικό κοινοβούλιο προκάλεσε στην Κρήτη ισχυρές αντιδράσεις. Αναταραχή εκδηλώθηκε στα τέλη του 1911 και συγκροτήθηκε πάλι στο νησί Επαναστατική Συνέλευση (3 Ιανουαρίου 1912), ενώ άρχισαν να οργανώνονται και ένοπλα τμήματα.

Η άρνηση του Βενιζέλου δεν προκάλεσε μόνο επαναστατικό αναβρασμό στο νησί αλλά προκάλεσε και την εκλογική αποτυχία του κόμματος του Βενιζέλου στην Κρήτη, στις εκλογές που διενεργήθηκαν το Μάρτιο του 1912 ταυτόχρονα με αυτές στην Ελλάδα, όπως συμπληρώνει η πηγή. «Η Κρήτη . . . σε σύνολο 69».

Εκείνο που δεν είχε κατορθώσει να λύσει η διπλωματία, το έλυσε ο πόλεμος. Ευθύς μετά την έκρηξη των Βαλκανικών πολέμων (Οκτώβριος 1912) οι πύλες του ελληνικού Κοινοβουλίου άνοιξαν για τους Κρήτες βουλευτές, που έγιναν δεκτοί με εκδηλώσεις απερίγραπτου πατριωτικού ενθουσιασμού. Ο Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων ανέγνωσε Ψήφισμα, σύμφωνα με το οποίο «*Η Ελλάς αποδέχεται όπως του λοιπού ενυπόταχτη κοινόν Κοινοβούλιον δια το ελεύθερον Βασίλειον και δια την νήσον Κρήτην*». Αλλά ο Βενιζέλος δεν προχώρησε περισσότερο, για να μη διαταράξει τις σχέσεις του με τις ευρωπαϊκές Δυνάμεις, εν όψει και του πολέμου που είχε αρχίσει. Αρκέστηκε να αποστείλει στην Κρήτη ως Γενικό Διοικητή το φίλο του Στέφανο Δραγούμη, ο οποίος ανέλαβε τα καθήκοντά του στις 12 Οκτωβρίου 1912. (σελίδα 219 σχολικού βιβλίου)

ΘΕΜΑ Δ

Δ1.

α) Σημαντικότερες ήταν οι επιπτώσεις από την άφιξη των προσφύγων στην εθνολογική σύσταση του πληθυσμού της Ελλάδας. Το 1920 η Ελλάδα είχε 20% μη Έλληνες ορθόδοξους, ενώ το 1928 μόλις 6%.

Η εθνική ομογένεια του ελληνικού κράτους υπογραμμίζεται και στο λόγο του πρωθυπουργού Βενιζέλου του 1929. «Όπως επισήμανε . . . ομοιογενές».

Ο ελληνικός πληθυσμός της Δυτικής Θράκης

Η πηγή συμπληρώνει την ιστορική αφήγηση τονίζοντας ότι το ελληνικό στοιχείο που είχε συρρικνωθεί εξαιτίας της βουλγαρικής κατοχής στη Θράκη το 1913 αυξήθηκε το 1924 και έφτασε σε ποσοστό 62,1% παρά το γεγονός ότι από την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών (Σύμβαση Λοζάνης 30 – 1 – 1923) εξαιρέθηκαν οι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης.

Επιπλέον, το 1928 σύμφωνα με την απογραφή της Κ.Τ.Ε. ένας στους 3 κατοίκους της Θράκης ήταν πρόσφυγας. «Στη Θράκη . . . πρόσφυγας».

Και ο ελληνικός πληθυσμός της Ηπείρου αυξήθηκε, ενώ η Κρήτη, η Λέσβος και η Λήμνος εξελληνίστηκαν πλήρως. Η κυριότερη όμως μεταβολή στην εθνολογική σύσταση λόγω της εγκατάστασης των προσφύγων συνέβη στη Μακεδονία. Το ποσοστό των μη Ελλήνων ορθοδόξων που ήταν 48% το 1920, έπεσε στο 12% το 1928. Η ενίσχυση του ελληνικού χαρακτήρα της Μακεδονίας είχε μεγάλη σημασία για τη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας της Ελλάδας. Εξάλλου, αραιοκατοικημένες περιοχές της Βόρειας Ελλάδας, κάποιες από αυτές παραμεθόριες, εποίκιστηκαν από πρόσφυγες.

Η μαρτυρία του Γερμανού Stephan Ronhart επιβεβαιώνει ότι η Ελλάδα χάρη στους πρόσφυγες πέτυχε την απόλυτη γλωσσική και θρησκευτική ομογενοποίησή της αυξάνοντας παράλληλα τον πληθυσμό της σε 6.550.000 κατοίκους. «Σήμερα η Ελλάδα . . . ψυχών».

Με τον τρόπο αυτό κατοχυρώθηκαν οι νέες περιοχές που ενώθηκαν με την Ελλάδα μετά τους Βαλκανικούς πολέμους και ενσωματώθηκαν στον εθνικό κορμό.

Ο Rohart επισημαίνει ακόμη, επιβεβαιώνοντας την ιστορική αφήγηση ότι η ενσωμάτωση των προσφύγων μετά την καταστροφή συντέλεσε στην παγιοποίηση ενός ισχυρού εθνικού κράτους. «Και σε άλλο σημείο . . . κορμό». (σελίδες 166 – 167 σχολικού βιβλίου)

α) Για ένα διάστημα η άφιξη των προσφύγων φαινόταν δυσβάστακτο φορτίο για την ελληνική οικονομία. Μεσοπρόθεσμα όμως αυτή ωφελήθηκε από την εγκατάσταση των προσφύγων.

Κατ' αρχήν αναδιαρθρώθηκαν οι καλλιέργειες και η αγροτική παραγωγή πολλαπλασιάστηκε. Σε μία δεκαετία (1922 – 1931) οι καλλιεργούμενες εκτάσεις αυξήθηκαν περίπου κατά 50%, η γεωργική παραγωγή διπλασιάστηκε και εξασφαλίστηκε επάρκεια στα σιτηρά.

Όπως φαίνεται από τον πίνακα η παραγωγή δημητριακών σημειώνει ανοδική πορεία από το 1924 και μετά λόγω της εγκατάστασης του μεγάλου όγκου των προσφύγων στην Ελλάδα και της ολοκλήρωσής της αγροτικής μεταρρύθμισης. Αξιοσημείωτη είναι η αύξηση της παραγωγής δημητριακών κατά το 1925. (708,7 χιλιάδες τόνοι έναντι 683)

Οι πρόσφυγες εφάρμοσαν την αμειψισπορά και την πολυκαλλιέργεια και στήριξαν το θεσμό της μικρής γεωργικής ιδιοκτησίας. Η έλλειψη γεωργικών εκτάσεων προς διανομή στους πρόσφυγες υποχρέωσε το κράτος να αναλάβει την κατασκευή μεγάλων εγγειοβελτιωτικών έργων, κυρίως στη Μακεδονία, και έτσι αυξήθηκαν οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις.

Το Κείμενο Β της ιστορικής πηγής παρέχει πρόσθετες πληροφορίες για τις τρεις περιοχές στις οποίες πραγματοποιήθηκαν μεγάλα εγγειοβελτιωτικά έργα. Στις πεδιάδες των Σερρών, της Δράμας και της Θεσ/νίκης έγιναν αποστραγγιστικά έργα, διευθετήθηκαν οι κοίτες χειμάρρων και μεγάλων ποταμών, όπως του Αξιού και του Στρυμόνα. «Οι κυβερνήσεις . . . λίμνες».

Εισήχθησαν νέες καλλιέργειες ή επεκτάθηκαν οι παλιές (καπνός, βαμβάκι, σταφίδα).

Βασιζόμενοι στα στοιχεία του πίνακα αντιλαμβανόμαστε ότι οι πρόσφυγες επιδόθηκαν ιδιαίτερα στην καπνοκαλλιέργεια και συνέβαλαν στον τριπλασιασμό της παραγωγής καπνού μέσα σε μόλις 4 χρόνια (60,8 χιλιάδες τόνοι το 1925 από 23,3 το 1921).

Και η παραγωγή βάμβακος τριπλασιάζεται με την έλευση των προσφύγων. Ανέρχεται στους 10,5 χιλιάδες τόνους το 1925 έναντι 3,8 χιλιάδων τόνων το 1921.

Αξίζει ν' αναφερθούν τα στοιχεία του κειμένου Γ που συμπληρώνουν την ιστορική αφήγηση. Ώθηση δόθηκε στη ροδοκαλλιέργεια για παραγωγή ροδέλαιου στις περιοχές Έδεσσας, Βέροιας και Δράμας. « . . . ροδοκαλλιέργεια . . . Δράμας».

Τέλος, ιδιαίτερη ανάπτυξη σημειώθηκε στην αμπελουργία, μια παραδοσιακή καλλιέργεια, γιατί οι πρόσφυγες υιοθέτησαν νέες ποικιλίες, περισσότερο ανθεκτικές σε ασθένειες. «Παράλληλα . . . φυλλοξήρα».

Η κτηνοτροφία και η πτηνοτροφία βελτιώθηκαν ποσοτικά και ποιοτικά. Η δενδροκομία και η σηροτροφία, αναπτύχθηκαν.

Όπως επιβεβαιώνει και παράλληλα συμπληρώνει η ιστορική πηγή η εκτροφή μεταξοσκωλήκων εντοπίζεται σε αρκετές περιοχές : Αξιούπολη, Βέροια, Έδεσσα, Αριδαία, Φλώρινα. «Η μεταξοσκωληκοτροφία . . . Φλώρινα».

Τέλος, η αλιεία αναπτύχθηκε από πρόσφυγες που ήταν ειδικευμένοι σε αυτές τις ασχολίες στην πατρίδα τους. (σελίδες 167 – 168 σχολικού βιβλίου)